2. BÖLÜM
COĞRAFYA, KÖKENLER, TOPLAYICILIK VE SERGİLEME

Müzeciliğin ilk işlevi olan eser toplama ve bir amaç için onları değerlendirme konusunda en eski uygulamaları, Önasya Kültür bölgesine görmekteyiz.

Yakındoğu, Önasya, Ortadoğu veya Küçük Asya gibi tanımlar bu coğrafya için her dönemde kullanılmıştır. Hepsi aşağı yukarı aynı bölgeyi ifade eder.
Biz Yakındoğu olarak geniş bir bölgeyi tanımlıyoruz. Bu bölge arkeolojik ve tarihsel çalışmalarda; Anadolu, Ege Adaları, Kafkaslar, İran, Mezopotamya, Suriye, Filistin, Lübnan, İsrail, Ürdün ve Kıbrıs'ı içine almaktadır. Mısır ise çevre kültür bölgesi olarak alanımıza girer.

Coğrafi tanımını yaptığımız bölgede kültürel ve ekonomik alanda olduğu kadar siyasi açıdan da önemli iki kültür bölgesi Anadolu ve Suriye'dir. Yakındoğu'nun orta kesiminde, çevresine hakim bir konumda, mükemmel coğrafi ve fiziki yapısı ile Anadolu; Bugünkü Türkiye yer alır. Görünümü ile bir yarım ada adeta küçük bir kıta gibidir.

Anadolu Asya ve Avrupa kıtası arasında bir karasal bir geçiş noktasıdır. Asya üzerinden Avrupa; Avrupa üzerinde de Asya'ya doğru olan kültürel ve siyasi hareketlenmeler Anadolu üzerinden gerçekleşmiştir. Bazen kültürel iletişim, geçiş veya kaçış güzergahı da olmuştur. Anadolu'ya bir köprü demekten kaçınıyorum, bu topraklar bir geçiş aracı olmaktan öte gelenlerin kalıcı yerleşim için seçtikleri en uygun yaşam koşullarına sahiptir.

Natufyan dönemden başladığını dikkate alarak ilk yerleşime yaşama
Geçişle beraber yuvarlak planlı ilk ev mimarisini görüyoruz.
İlk tarımsal üretim ve hayvancılığa geçişin başladığı bu aşamada, evler, besin üretiminde kullanılan ilk işlevsel malzemenin aletlerin üretildiği ve muhafaza edildiği mekanlardır.

Bunlardan bazıları kültsel motiflerle bezenmiştir. Bunlar ve küçük hayvan figürinleri, boğa boynuzları, çıplak kadın heykelcikleri, yüzeyleri bezeli taşlar kültsel anlam ve soyut işlev yüklü olarak kapalı bir mekanda saklanan ve soyut yaklaşımlar için kullanılan adeta o eve ait bir ev envanter grubu oluştururlar.
Bunlar sahibi olan evin sahibinden ardıllarına miras kalmıştır ve kuşaktan kuşağa kullanılmışlardır.

Yuvarlak planın depolama ve artan nüfus için yetersiz olması gibi nedenlerle PPBN dönemi itibariyle köşe planlı evlere geçilmiş, ölen atanın kafatasının kille kaplanarak evin bir köşesine konulması (belki basit bir tapınıma hizmet de etmiş olabilir) adeti ile karşılaşıyoruz.

Bu eser artık korunan sahip çıkılan vasfıyla evin içinde sergilenen ve o evin parçası olan korunan bir kült nesnesidir. Manevi işlevleri vardır. Genç kuşağa ataya bağlılığı öğretmiştir.

Daha sonraki Geç Neolitik dönemdeki Çatalhöyük örneğinde ise üretimde ve yaşamın sürekliliğinde önemli bir yer tuttuğuna inanılan çok sayıdaki şişman kadın heykelcikleri evlerde, tapınak olarak da tanımlanan veya yorumlanan yapılarda ise çok sayıda bulunmuş, adeta depolanmışlardır.

Böylece anlamı ve işlevi olan malzeme o dönemde toplanmış ve saklanmıştır.

Anadolu'nun güneydoğusunda kültürel, siyasi ve ekonomik açıdan her dönemde karşımıza çıkan bir alan daha mevcuttur.

Körfezden başlayıp, Batı ve kuzey Suriye'yi, Mezopotamya'yı içine alan ve ürdün'e kadar uzanan ve Bereketli Hilal olarak tanımlanan bu bölge, ilk Medeniyetleri, ilk oluşumları, ilk dini ve siyasi yapılanmaları içermektedir. **Bereketli hilal ülkeleri tarihin ve medeniyetin ortaya çıktığı yerlerdir; Mısır kültürel açıdan önemli diğer bir bölgedir. Yunan ve Roma Medeniyetleri daha sonraki dönemlerde önem taşıyan kültürlerdir.**

Bunların tamamı kronolojik bir şekilde bir araya getirilip insanlık tarihi gelişimi için önem taşıyan bölgeler ve kültürler o ülkenin güçlü medeniyetinin sahipliği ve koruyuculuğu altında sergilenir.

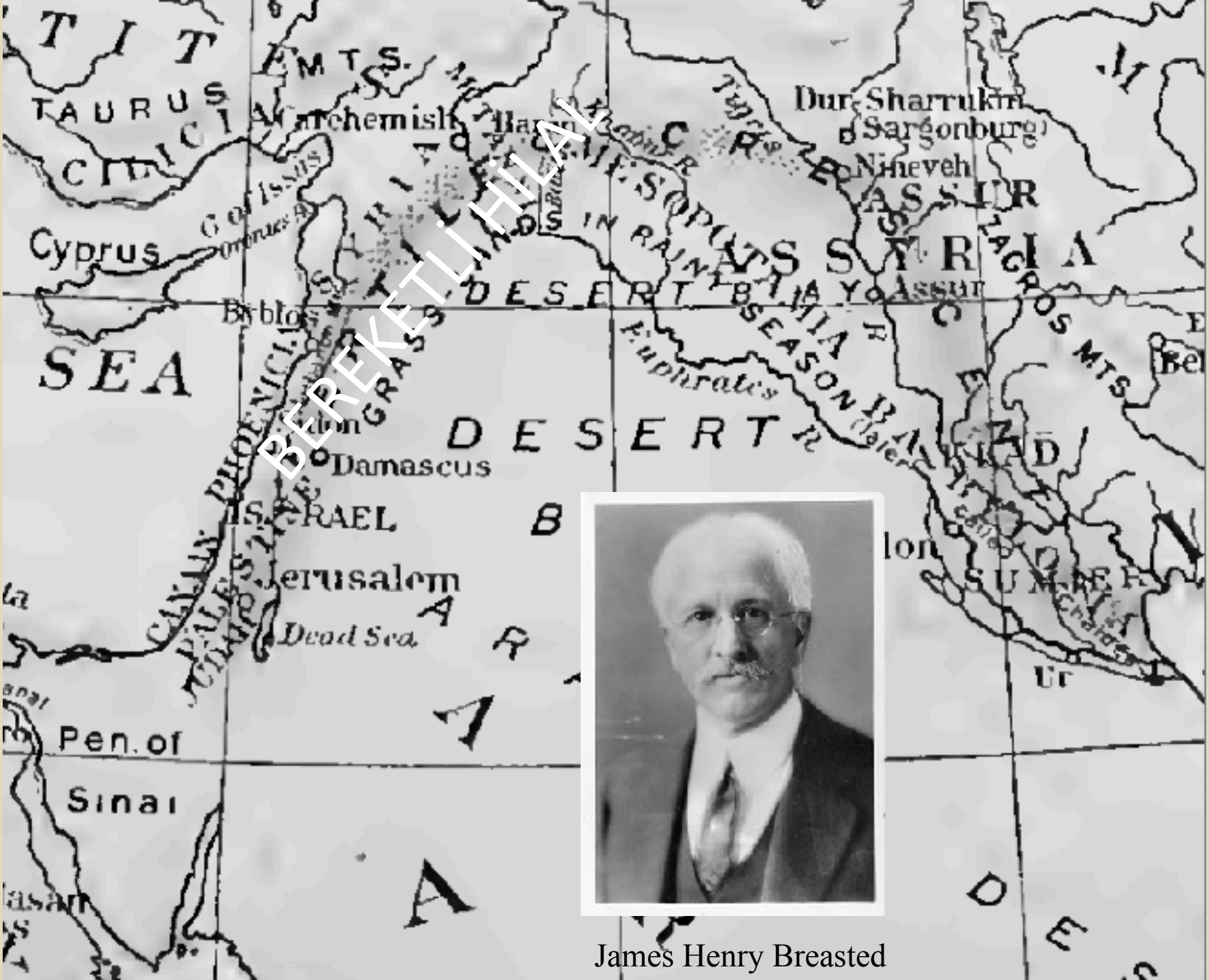

James Henry Breasted

Değişik mekanlardan getirilen farklı tasvirlerin özellikle bir mekanda bir araya getirilerek toplanmış mı oldukları ne şekilde kullanılmış oldukları konusunda şimdilik fazla yorum yapamıyoruz.
Çok sonraları Mezopotamya'da Geç Uruk/Cemdet Nasr, Uruk Vazosu bize sosyo-kültürel açıdan görsel bilgiler sağlamaktadır.
Uruk Çağı 'nda büyük sosyal ve kültürel gelişmeler olmuş, devasa yapılar da bir yönetsel kişilik ön plana çıkmıştır. ürün fazlası ve tapınağa sunulan kült eşya depolanmaya başlamıştır. Söz konuda sunum yapılan bir tapınağın içi kesitinde düzenli bir şekilde depolanmış eşyayı görüyoruz.

İlk idari ve dini gücü temsil eden rahip kral heykelleri Geç Uruk/Cemdet Nasr döneminde yaygınlaşmıştır. Bunlar, tapınak olarak niteleyebileceğimiz büyük kamusal yapılarda toplanmıştır. Bu yapılarla bütünleşik önemli eserlerdir. Kazılar sırasında; yüklenenen anlamları nedeniyle saklanarak korundukları, saklandıkları tespit edilmiştir.

TEL ASMAR HEYKELLERİ
ERHANEDAN ÇAĞI

Tapınakta
Altar
İçinene
Gömülmüşler

Erhanedan Çağı'nda (M.Ö.2950-2300), tapınaklara adanan
Adak eşyası üzerinde yazıtlar ve görsel anlatım içeren kabartmalar mevcuttur.
Özellikle **adak levhaları** duvarlara asılmış olmalıdırlar. Tapınağa gelenler bu levhaların kime ait olduğunu ve hangi olayın kutlaması olduğunu görebilirlerdi. Bu dönemle birlikte eserlerde yazının da olması onların aynı zamanda bir belge olmasını da sağlamıştır.
Bu dönemde heykelin veya kabartmanın kime ait olduğu, hangi tanrıya adandığı ve hangi olayı tanımladığı anlaşılmaktadır. Bu özellik Akat ve III Ur krallığında da devam edecektir. Dolayısıyla özellikle efsane yöneticilerin vasıfları ve güce dayalı başarılı eylemlerini simgeleyen, anlatan eserleri sonraki dönem yöneticileri tarafından örnek alınacaktır.

Ayrıca kralların savaşlarının, zafer kutlamlarının anlatıldığı teller yapılmıştır ve bunlar belirli yerlere dikilmiş ve sergilenmişlerdir. Bunlardan en ünlüsü yine aynı döneme ait Akbabalar Steli'dir. Aynı otel çok sonraları M.Ö.II. nin yılın başında Bir Elam Kralı tarafından Suza'ya götürülmüş ve yine aynı amaçla sergilenmiştir.

Erhanedan Çağı
Adak Levhası
Tapınakların İçinde
Belirli Yerlere
Asılıyorlar

MÖ.XII.yy.'da Elam kralı Şutruk Nahunde'nin yağma ettiği şehirlerden topladığı heykelleri, anıtları, bazılarınada kendi yazıtlarını eklemesi, bir tapınağa yerleştirip halka teşhir etmesi ilk amaçlı toplayıcılığı, tanzim ve teşhiri göstermektedir. Yayılmacı, emperyalist gücünün ve geçmişteki başarılı siyasi eylemlere sahip çıktığını artık tüm gücün kendisinde olduğunu göstererek, tarihi, kültürel ve siyasi bir uygulama gerçekleştirmiştir. Geçmişten miras kalan bir çok eseri toplamış ve bir amaç doğrultusunda sergilemişti.

Şutruk Nahunde

“Ben Şutruk Nahunde Anşan ve Susa Kralı,
Inhushinak’ın emriyle Sippar’ı tahrip ettim,
Naramsin’in Stelini aldım ve onu Tanrım Işhuşinak’adına diktiğim
Elam’a geri götürdüm”

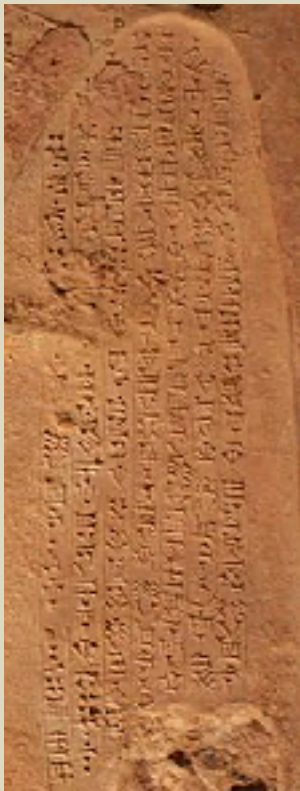

"I am Shutruk-Nahhunte, son of Hallutush-Inshushinak, beloved servant of the god Inshushinak, king of Anshan and Susa, who has enlarged the kingdom, who takes care of the lands of Elam, the lord of the land of Elam. When the god Inshushinak gave me the order, I defeated Sippar. I took the stele of Naram-Sin and carried it off, bringing it to the land of Elam. For Inshushinak, my god, I set it as an offering.

Asurbanipal

Asurbanipal’in Mısır seferi dönüşünde iki obeliskle, otuz iki heykeli kazandığı zaferin bir anısı olarak sergilemesi, buna örnek olarak gösterebilir

«Bu kenti Asur ve İştar’ın yardımıyla içindekilerle ele geçirdim. Sarayın tüm zenginliği gümüş, altın, kıymetli taşlar, kıymetli giysiler, Değerli dokumalar, büyük atlar, erkek kadın görevliler, elektrumdan iki obelisk, 2500 talent, tapınağın kapılarını kaidelerinden çıkardım ve Asur’a taşıdım. Bu ağır ganimet yüküyle Teb kentini terk ettim. Mısır ve KuşA karşı mızrağımı kaldırdım ve gücümü gösterdim. Ellerim dolu olarak Ninive’ye sağlık olarak döndüm»

Bir arkeolog kral Nabonid !

Krallığı sırasında savaş vs. gibi konulara önem vermemiş, kendinden öncekilerin Eserlerine kendini adamıştır.

Yeni Babil Kralı Nabonid'in (MÖ 556-539) bir kil silindir yazıtındaki metin, Ur kenti Giparu'nun (rahibeler evi) yeniden inşası (MÖ 553)

Bir arkeolog kral Nabonid !

Yeni Babil Kralı Nabonid'in (MÖ 556-539) bir kil silindir yazıtındaki metin,
Ur kenti Giparu'nun (rahibeler evi) yeniden inşası (MÖ 553):

"Benden önceki bir kral olan Ninurta-nadin-şumi oğlu Nabukadnezar'ın yazdığı ve rahibeler evine koydurttuğu eski bir steli gördüm; Bu stelde atribüleri, giysileri ve mücevherleriyle bir baş rahibe resmedilmişti. Eski tablet ve sicilleri inceledim ve eski zamanlardaki gibi yaptım. Simgelerini ve evinin dekorasyonunu gösteren yeni bir stel yaptım ve Ona yazıt kazıttım. Steli efendilerim, tanrılar Sin ve Ningal'in (Sin'in eşi) Önüne sağlamca yerleştirdim. O dönemde, rahibeler evinin bulunduğu yer, baş rahibenin göreviyle ilgili ritüellerin yapıldığı oda terk edilmiş, yıkıntı haline dönüşmüştü. İçeride hurma ve meyve ağaçları bitmişti. Ağaçları kestim, yıkıntılarındaki toprağı kaldırdım. Yapının geri kalan kısmını inceledim, temellerini saptadım. İçinde önceki eski kralların adlarını taşıyan bir yazıt, rahibeler evini yenileyip onu aynı yerde ilk durumuna getiren Ur kralı (aslında Larsa Kralı) Rim-Sin'in (MÖ XVIII. yüz yıl) kız kardeşi, Kudur Mabuk'un kızı, Ur başrahibesi Enanedu'nun yazıtını gördüm. O, rahibeler evinin yanında baş rahibelerin (mezar) odasının üstünde (bulunan) alanı bir duvarla çevirmişti. Bunu inceledim ve rahibeler evini eskiden olduğu gibi yeniden inşa ettim. Tapınakları, eskisi gibi aynı planla yeniden yaptım. Rahibeler evinin civarına Tanrı Sin'in baş rahibesi kızım En-nigaldi-Nanna'nın evini inşa ettim….."

KAYNAKLAR

C. Başaran 1966
«Çağdaş Müzeciliğimiz», Akademik Araştırmalar I, s. 16-18.

F. Erraslan 1998
«Çağdaş Müzecilik Anlamında Bazı Yaklaşımlar», 4. Müzecilik Semineri Bildirileri, s. 33.

H. Erkanal 1988
«Çağdaş Müzecilik Anlayışı Yönünden Üç örnek», Türk Arkeoloji Dergisi XXVII, s.1-7.

F. Gerçek 1999
Türk Müzeciliği, TTKY, Ankara.

D. Pinkwart 1965
«Das Relief des Archelaos von Priene», Antike Plastik, Leuferung IV, s.55-65.

E. Yücel 1999
Türkiye'de Müzecilik, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbu

O. Siller 2010
«Dünyada ve Türkiye'de Kent Müzeleri», Ege Mimarlık Temmuz 2010, s.16-21.

B. Boraz 2013
«Müze Teknolojileri ve Sergileme Farklılıkları», İDİL, C. 2, Vol 2, Sayı 8, s.113-128.

N.Ertürk, H. Uralman 2012
Müze Bilimin ABC'si İstanbul.

T.C., İçişleri Bakanlığı, Jandarma Genel Komutanlığı
Kültür Varlıkları Kaçakçılığı İle Mücadele Kılavuzu
Ankara

Doç.Dr. Berna Okan
"Günümüzde Müzecilik Anlayışı",
Sanat & Tasarım Dergisi, 187-198.

Derya Pekgözlü Karakuş
"Müzelerde Uygulanabilecek Müze Eğitim Etkinlikleri",
Mediterranean Journal of Humanities II/1, 2012, 131-138.

S. Lambert
“Museum storage space estimations: In theory and practice”,
ICOM-CC, 17th Trienniak Conference, 2014 Melbourne.

J.E. Chhristensen, v.d.
“New Concept for Museum Storage Buildings - Evaluation of Building Performance Model for Simulation of Storage”,
“International Conference on Architecture and Civil Engineering” içinde, 2016.

E. Madran
“Cumhuriyet’in İlk Otuz Yılında (1920-1950) Koruma Alanının Örgütlenmesi-I”,
ADTÜ MFD 16:1-2, 59-97, 1996.